

Nr 122

Av herr Hagård, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till mödrahjälp m. m.

Sedan moderskapsförsäkringen genomförts har förutsättningarna för ett bibehållande av den till försäkringen sidoordnade behovsprövade hjälpform, som mödrahjälpen utgör, i väsentliga hänseenden förskjutits. När mödrahjälpen tillkom år 1937 motiverades den främst av att man ville låta de verkligt hjälpbehövande mödrarna slippa gå till fattigvården vid tiden för nedkomsten. Moderskapsförsäkringen medför nu att samtliga mödrar vid enkelbörd erhåller 270 kronor i grundpenning jämte barntillägg å sammanlagt 20 kronor. De får sålunda i huvudsak de nödvändiga utgifter, som barnsörden direkt medför, täckta genom denna försäkring. Detta bidrag kan vidare jämföras med den tidigare moderskapshjälpen, som i genomsnitt utgick med endast 125 kronor. Det direkta penningstödet till mödrarna har således höjts med icke mindre än 165 kronor. Härtill kommer att moderskapshjälpen ger ersättning för förlossningsutgifter samt för del av kostnaderna för resor till och från förlossningsanstalt. Vidare får de förvärvsarbetande mödrarna under 90 dagar, som compensation för inkomstbortfallet i samband med havandeskap och barnsörd, en tilläggspenning efter de grunder, som gäller för tilläggssjukpenning enligt sjukförsäkringslagen.

I väsentliga avseenden har sålunda moderskapsförsäkringens genomförande inneburit en avsevärd förbättring för samtliga mödrar i ekonomiskt avseende vid barnsörd. Detta har bl. a. åstadkommit en stark förskjutning av den behovsprövade hjälpens andel i den samlade ekonomiska hjälpen vid havandeskap och barnsörd.

När frågan om mödrahjälpens framtida ställning berördes vid föregående års riksdag i samband med behandlingen av moderskapsförsäkringen, skars med anledning härav det tidigare anslaget om 10 milj. kronor ned till 6 milj. kronor. Departementschefen framhöll härvid att frågan om mödrahjälpens fortsatta bestånd finge tagas under förnyat övervägande när riksdagen så småningom fick tillfälle att ta ställning till lagen om socialhjälp.

I årets statsverksproposition har departementschefen förklarat att han under innevarande år har för avsikt att framlägga förslag om socialhjälpslag, men att förordningen om mödrahjälp icke skall upphöra på grund av denna nya lagstiftning. Hans ställningstagande härutinnan skiljer sig i viss mån från vad han yttrade i 1953 års proposition i avseende på mödrahjälpens framtida utformning. Han framhöll där att det stod i

god överensstämmelse med utvecklingen inom socialpolitiken att låta generella hjälpformer efter hand ersätta behovsprövade sådana. Detta uttalande korresponderade med socialvårdskommitténs förslag år 1946 om moderskapsförsäkring, i vilket kommittén föreslog att de gällande speciella hjälpformerna vid havandeskap och barnsbörd — även mödrahjälpen — helt skulle ersättas med ett allmänt moderskapsbidrag.

Tungt vägande principiella skäl kan enligt vår mening anföras för att den nuvarande mödrahjälpen helt skall avvecklas och inarbetas i den kommande socialhjälp lagen. Härtill kommer att önskemålen om en administrativ förenkling och effektivisering av socialvården på detta område gör sig starkt gällande. Ett bibehållande av mödrahjälpen innebär att man upprätthåller den splittring mellan olika hjälpformer som moderskapsförsäkringens genomförande avsåg att undanröja.

Att helt slopa mödrahjälpen innan riksdagen har haft möjlighet att ta ställning till det nya förslaget om socialhjälp skulle dock kunna innebära en allvarlig försämring av hjälpmöjligheterna för de ekonomiskt sämst lottade mödrarna i samhället. Dessa skulle då bli tvungna att hänvända sig till fattigvården för att övervinna de omedelbara ekonomiska svårigheter som barnsörden kan ha medfört.

Däremot synes avgörande skäl tala för att mödrahjälpen i möjligaste mån, med hänsyn till de förbättrade ekonomiska villkor moderskapsförsäkringen medför i synnerhet för de förvärvsarbetande kvinnorna, som under 3 månader får uppbära sjukpenning, begränsas till de fall, där ett påtagligt behov av ekonomiskt stöd förefinnes. En speciell hjälp kan vara särskilt nödvändig för ensamstående mödrar utan förvärvsarbete.

Enligt de normer för behovsprövning av mödrahjälpen, som socialstyrelsen utfärdat att gälla fr. o. m. den 1 januari i år, är den inkomstgräns, vid vilken hjälp icke utgår, satt relativt hög. Vid första barnet skall inkomsten i femte ortsgruppen uppgå till 458 kronor per månad, vid andra barnet 525 kronor och vid tredje barnet 592 kronor för att hjälp icke skall lämnas. Detta innebär visserligen att de tidigare inkomstgränserna sänkts per månad med ca 90 kronor, men inkomstgränsen är dock fortfarande relativt hög. Tar man dessutom hänsyn till att det står mödrahjälpsnämnderna fritt att besluta utge hjälp även till mödrar, som har högre inkomster än vad som fastställts i socialstyrelsens normer, synes mig den nuvarande behovsprövningen vara alltför lätt. Ett icke oväsentligt utrymme för besparingar skulle därför kunna åstadkommas genom en skärpning av de nuvarande reglerna för utfäende av mödrahjälp.

Departementschefen har, som ovan nämnts, både föregående år och i årets statsverksproposition företagit en betydande nedskärning av anslaget till mödrahjälp. Sålunda beviljades för budgetåret 1954/55 endast 6 milj. kronor mot 10 milj. kronor år 1953/54. För kommande budgetår begäres 4,5 milj. kronor. En jämförelse mellan det föreliggande anslags-

äskandet och innevarande års anslag ger emellertid vid handen att departementschefen icke oväsentligt räknat upp kostnaderna för mödrahjälpen. Av de 6 milj. kronorna för budgetåret 1954/55 får nämligen den övervägande delen av anslaget anses vara avsedd till att täcka mödrahjälpens utgifter under sista hälften av kalenderåret 1954, då moderskapshjälpen ännu icke hade genomförts. Detta skulle ge vid handen att departementschefen 1954 kalkylerade med en total årskostnad för mödrahjälpen efter moderskapsförsäkringens ikraftträdande om mellan 3 och 4 miljoner kronor. Svårigheter förelåg naturligtvis att med säkerhet kalkylera utgifterna innan erfarenheterna visat i vilken omfattning mödrahjälpen komme att tagas i anspråk. Mycket pekar dock på att utgifterna för mödrahjälpen kan nedbringas väsentligt under de 4,5 milj. kronor departementschefen nu begärt. Detta är naturligtvis endast ett grovt överslag, då tillräckligt material för bedömning av de verkliga kostnaderna ännu icke finns tillgängligt.

Enligt min uppfattning finns emellertid anledning att intill dess lagen om allmän socialhjälp träder i kraft utforma reglerna för mödrahjälpen på sådant sätt att denna endast kommer att utgå till mödrar som är i särskilt behov av ekonomiskt stöd utöver den hjälp som automatiskt tillkommer dem genom moderskapsförsäkringen. Detta skulle innebära att de normer som socialstyrelsen utfärdat för behovsprövningen av mödrahjälpen skulle väsentligt skärpas. Att fixera den inkomstgräns vid vilken hjälp icke bör utgå kan vara vanskligt. Riksdagen har emellertid möjlighet att i samband med beviljandet av anslaget till mödrahjälpen göra ett uttalande av innebörd att vederbörande myndigheter iakttar den största restriktivitet i vad avser utgivande av mödrahjälp. Förslagsvis torde anslaget kunna nedprutas med 2 milj. kronor till 2,5 milj. kronor för helt budgetår. Jämväl kostnaderna för mödrahjälpnämnderna bör med hänsyn till den inskränkning i mödrahjälpens omfattning som här föreslås kunna nedbringas med 40.000 kronor.

På grund av vad ovan anförts hemställas

att riksdagen måtte vid behandlingen av punkterna nr 13 och 14 i femte huvudtiteln

- a) till Mödrahjälp för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 2.500.000 kronor,
- b) beakta de synpunkter beträffande mödrahjälpens handhavande som i motionen anförts,
- c) till Mödrahjälpnämnderna för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 100.000 kr.

Stockholm den 25 januari 1955

Alarik Hagård